

УДК 378.011.3-051:[796:373.5]:005.963.1

Л. О. Коновальська,
кандидат педагогічних наук, доцент
(Бердянський державний педагогічний університет)
konovalska23@gmail.com

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧОЇ РОБОТИ В СТАРШІЙ ШКОЛІ

Анотація

Мета статті полягає в характеристиці компетентісного підходу в професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-оздоровчої роботи в старшій школі, розкритті його змісту. Автор акцентує увагу на тому, що розвиток і вдосконалення системи вищої освіти в Україні передбачають високу якість навчання й виховання студентської молоді, теоретичну і практичну підготовку майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності, всебічний розвиток їх духовних і фізичних сил, формування національної самосвідомості.

Ключові слова: компетентісний підхід, професійна підготовка, майбутні вчителі фізичної культури, фізкультурно-оздоровча робота, старша школа.

Summary

The goal of the article is the characteristics of the competence approach for the professional training of future teachers of Physical Culture for the Physical-Health-Care work at high school. The article reveals the content of the professional training of future teachers of Physical Culture for the physical-health-care work at school. The author makes stress on that fact that the development and improvement of the system of high education of Ukraine provides the high quality of teaching and education of the students' youth, better theoretical and practical training of future teachers of Physical Culture for the professional activity, comprehensive development of their mental and physical powers, formation of the national self-consciousness. Ukraine's integration into the world educational environment requires the constant improvement of the national system of high physical education and the research of effective ways of increasing quality of the educational services. .

Key words: competence approach, professional training, future teachers of the Physical Culture, physical-culture-health-care work, high school.

Постановка проблеми. З позицій сьогодення вимоги до підготовки майбутніх учителів фізичної культури спрямовуються на формування всебічно розвиненої та творчої особистості, яка здатна реалізовувати себе в професійній діяльності з метою зміцнення та збереження здоров'я підростаючого покоління.

Як вважає О. Стасенко, вчитель фізичної культури спрямовує свою роботу "не лише на організацію пізнавального процесу, а й на проведення позакласної спортивно-масової та фізкультурно-оздоровчої діяльності учнів, систематичне розв'язання завдань щодо залучення школярів до повсякденних занять фізичною культурою і спортом" [11, с. 10].

Важливою є розробка нових підходів до підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-оздоровчої роботи в старшій школі, яка дозволить сформувати конкурентоспроможних на ринку праці фахівців, здатних до постійного

професійного зростання та реалізації усього спектру професійних обов'язків.

Аналіз досліджень і публікацій.

Вітчизняні дослідники (Н. Бібік, М. Вачевський, О. Дубасенюк, О. Овчарук, Н. Побірченко, О. Пометун, В. Радкевич, І. Хім'юк та ін.) розкривають особливості застосування компетентнісного підходу у вищій професійній освіті.

Науковці (О. Ажиппо, М. Баранов, С. Баранцев, А. Гуссманов, П. Джуринський, Т. Довгаль, А. Жалей, Є. Захаріна, Л. Іванова, Г. Калашников, В. Кинль, О. Куц, Л. Суценко, О. Тимошенко, А. Шлемін та ін.) значну увагу приділяють питанням, пов'язаним з фізкультурно-оздоровчою роботою з учнями загальноосвітніх навчальних закладів.

Мета статті полягає в характеристиці компетентнісного підходу до професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-оздоровчої роботи в старшій школі.

Вчені (О. Атамась, П. Джуринський, Л. Денисова, Є. Захаріна, Р. Карпюк, В. Омеляненко, Н. Самсутіна, Л. Суценко, О. Тимошенко та ін.) вказують, що інтеграція вітчизняних вищих навчальних закладів у загальноєвропейський освітній простір і підвищення мобільності учасників освітнього процесу висувають нові вимоги до підготовки майбутніх учителів фізичної культури. Так, О. Атамась акцентує увагу на тому, що теоретичний аналіз досвіду професійної підготовки фахівців з фізичного виховання в зарубіжних країнах дав змогу врахувати його у процесі модернізації системи освіти в незалежній Україні [1, с. 6]. Головною проблемою перебудови вищої школи, як зазначає В. Омеляненко, є "підвищення якості підготовки кадрів на підставі науково-обґрунтованого визначення змісту навчання і впровадження в навчальний процес ефективних форм і методів його удосконалення, які забезпечують сучасний рівень загальнонаукових і професійних компетенцій студентів" [8, с. 79].

На думку Л. Суценко, професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту розглядається як процес, який "відображає науково й методично обґрунтовані заходи вищих навчальних закладів, спрямовані на формування протягом терміну навчання рівня професійної компетентності особистості, достатнього для організації фізичного виховання різних верств населення регіону й успішної праці в усіх ланках спортивного руху з урахуванням сучасних вимог ринку праці" [12, с.15].

Як зазначає О. Тимошенко, оптимізація навчально-виховного процесу вчителя фізичної культури стосується таких складових підготовки та її результатів: а) форми навчання; б) види підготовки; в) організаційно-методичне управління професійною підготовкою: форми організації занять, моніторинг якості професійної підготовки; г) професійна компетентність; д) готовність до здійснення професійної діяльності [14, с.13].

Слід вказати на те, що з позицій сьогодення все складніше стає підготувати компетентного вчителя фізичної культури. Такий процес вимагає не тільки впровадження принципово нових освітніх технологій, а й оптимізації теорії та методики вищої фізкультурної освіти майбутніх учителів фізичної культури та зміни освітньої парадигми і методологічних підходів.

В. Ландшеер вказує на те, що коли на початку 80-х років ХХ століття в педагогіці зародилася ідея компетентнісного підходу, мова йшла не про підхід, а про компетентність, професійну компетентність та компетенції особистості як

мету і наслідок освіти [6, с.13]. У процесі застосування цих понять відбувалося розширення їх обсягу і змісту.

І. Зимня виокремлює три етапи в становленні компетентнісного підходу (табл. 1).

Таблиця 1

Етапи становлення компетентнісного підходу

Перший етап 1960–1970 роки	Другий етап 1970–1990 роки	Третій етап Починаючи з кінця 1990-х років
Введення в науковий апарат поняття “компетенція”, а також розмежування понять “компетенція” та “компетентність”.	Використання категорій “компетенція” і “компетентність” в теорії і практиці вивчення мови, управлінні, менеджменті, навчанні спілкуванню.	Поява робіт А. Маркової, в яких професійна компетентність стає предметом спеціального всебічного дослідження.

Однією з умов реалізації компетентнісного підходу у вищій освіті є усвідомлення сутності таких понять, як “компетенція” і “компетентність”. У зв’язку з цим розглянемо, як трактують ці поняття науковці.

І. Зимня тлумачить поняття “компетенції” як внутрішньо потенційно, приховані психологічні новоутворення (знання, уявлення, програми, дії, системи цінностей та ставлень), які потім виявляються в компетентностях людини як актуальних і діяльнісних проявах [3, с. 10].

Погоджуємося з думкою І. Ставицької про те, що найбільш чітко трактування поняття “компетентність” відображено в Національній рамці кваліфікацій, у якій компетентність визначається як здатність особи до виконання певного виду діяльності, що виражається через знання, розуміння, вміння, цінності та інші особисті якості [10, с. 282].

О. Сергійчук тлумачить компетентність як інтегральну характеристику особистості, яка визначає її здатність вирішувати проблеми та типові завдання, що виникають у реальних життєвих ситуаціях, у різних сферах діяльності на основі використання знань, навчального й життєвого досвіду та відповідно до засвоєної системи цінностей [9, с. 200].

Е. Зеєр стверджує, що компетентність – це глибоке та досконале знання засобів досягнення намічених цілей, а також наявність відповідних умінь та навичок; сукупності знань, які дозволяють судити про що-небудь зі знанням справи [2, с. 94].

Однак з позицій сьогодення ще не існує серед науковців визначеності розуміння сутності поняття “компетентнісний підхід”, про що свідчать різні варіанти його трактування (табл. 2).

Таблиця 2

Визначення поняття “компетентнісний підхід”

В. Байденко	Компетентнісний підхід – це метод моделювання результатів навчання як норма його якості, що означає 1) відображення в системному і цілісному вигляді образу результату навчання, 2) формування результатів як ознак готовності студентів/випускників показати відповідні компетенції, 3) визначення структури компетенцій.
Є. Захаріна	Компетентнісний підхід – це поступове здійснення переорієнтації навчально-виховного процесу з трансляції знань на формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури

	з метою ефективного виконання ними професійних функцій.
Ю. Мальований	Компетентнісний підхід – це спрямування змісту навчання на забезпечення формування в учнів певних компетентностей, що розглядаються як здатність особистості успішно діяти у відповідних життєвих та навчальних ситуаціях і нести відповідальність за такі дії.
І. П'янковська	Компетентнісний підхід – це провідна педагогічна категорія, що передбачає ефективне створення певних педагогічних умов у навчально-виховному процесі, які забезпечують формування уміння вирішувати професійні завдання на основі отриманих знань, умінь та навичок.

Розкриємо сутність поняття “професійна компетентність”.

Теоретичний аналіз літератури свідчить про відсутність загальноприйнятого визначення поняття “професійна компетентність”. Так, в “Енциклопедії освіти” поняття “професійна компетентність” (лат. *professio* – офіційно оголошене заняття; *competo* – досягати, відповідати, підходити) визначається як “інтегративна характеристика ділових і особистісних якостей фахівця, що відображає рівень знань, умінь, досвіду, достатніх для досягнення мети з певного виду професійної діяльності, а також моральну позицію фахівця” [5, с. 1004]. В “Українському педагогічному словнику” поняття “професійна компетентність” трактується як “складне інтелектуальне, професійне й особистісне утворення, яке формується у процесі професійної підготовки, проявляється, вдосконалюється у професійній діяльності; є інтегрованою єдністю знань, необхідних для успішного здійснення професійної діяльності та досвіду, що передбачає не лише володіння необхідними практичними вміннями й техніками, а й наявністю в фахівця розвинутого поля професійних сенсів: відповідного сприйняття цілей, цінностей, змісту й особливостей цієї діяльності, що великою мірою зумовлюють творчий характер майбутньої професійної діяльності” [13, с.976].

Т. Мала тлумачить поняття “професійна компетентність” як “інтегративну якість особистості, яка включає в себе готовність і здатність людини до здійснення професійної діяльності на основі наявних знань, умінь, навичок і професійно особистісних якостей” [7, с. 103].

Застосування компетентнісного підходу в професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-оздоровчої роботи в старшій школі зумовлена дотриманням певних умов, основними з яких є: усвідомлення майбутніми вчителями фізичної культури дидактичної специфіки, закладеної в поняття “компетентність”; визначення вимог до кінцевого рівня сформованості професійної компетентності та основних етапів її формування; послідовність реалізації компетентнісного підходу на різних рівнях формування змісту фізкультурно-оздоровчої роботи.

Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-оздоровчої роботи, вважає Л. Іванова, має забезпечувати набуття ними таких знань та вмінь: “застосовувати форми, методи, засоби навчальної роботи, не шкідливі для здоров'я учнів; забезпечувати належний рівень викладання предметів освітньої галузі “Здоров'я і фізична культура”; надавати учням ґрунтовні знання про здоров'я і шляхи його збереження та зміцнення; сприяти формуванню у школярів потреби у здоровому способі життя та прикладних навичок у його веденні; формувати відповідну мотивацію щодо здійснення

фізкультурно-оздоровчої роботи з учнями загальноосвітніх навчальних закладів, навички викладача-організатора фізкультурно-оздоровчої роботи в школі, навички організації та проведення занять у фізкультурно-оздоровчих гуртках, навички проведення уроків та занять зі спеціальними медичними групами” [4, с. 9].

Висновки. Реалізація компетентнісного підходу в професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури спрямована на формування професійної компетентності випускників вищих навчальних закладів, комплексне засвоєнням ними знань та способів фізкультурно-оздоровчої роботи в старшій школі, завдяки яким молоді люди успішно реалізують себе в оздоровчій діяльності.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в розробці та побудові моделі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-оздоровчої роботи в старшій школі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Атамась О. А. Формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до впровадження оздоровчих технологій оздоровчого фітнесу : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 “Теорія та методика професійної освіти” / Ольга Анатоліївна Атамась ; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 2015. – 6 с.
2. Зеер Э. Ф. Модернизация профессионального образования: компетентностный подход : учеб. пос. для вузов по специальности “профессиональное обучение (по отраслям)”: рек. УМО вузов РФ / Э. Ф. Зеер, А. М. Павлова, Э. Э. Сыманюк; гл. ред. Д. И. Фельдштейн; Моск. психолого-социальный ин-т. – М. : МПСИ, 2005. – 216 с
3. Зимняя И. А. Компетентностный подход. Каково его место в системе современных подходов к проблемам образования? (теоретико-методологический подход) // Высшее образование сегодня. – 2006. – № 8. – С. 21–26.
4. Иванова Л. І. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-оздоровчої роботи з учнями загальноосвітніх навчальних закладів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Иванова Любовь Ивановна. – К., 2006. – 376 с.
5. Енциклопедія освіти [академія педагогічних наук України] / головний ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
6. Ландшеер В. Концепция “минимальной компетентности” / В.Ландшеер // Перспективы: Вопросы образования. – 1988. – № 1. – С. 27–34.
7. Мала Т. В. Професійна компетентність, як ключове поняття в процесі підготовки майбутніх фахівців з книжкового дизайну / Т. В. Мала // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. – 2013. – № 10(2). – С. 97-105.
8. Омеляненко В. Г. Шляхи оптимізації програми професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури / В. Г. Омеляненко // Науковий часопис Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Серія №15. «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури / Фізична культура і спорт» : [збірник наукових праць] / за ред. Г. М. Арзютова. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – Вип. 14. – С. 79-81.
9. Сергейчук О. Професійна компетентність майбутнього учителя у системі підготовки до педагогічної діяльності / О. Сергійчук // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2011. – № 4(2). – С. 198-206.
10. Ставицька І. В. Іншомовна компетентність: місце дефініції у термінологічному полі сучасних наукових суджень / І. В. Ставицька // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2013. – № 4. – С. 280-286.
11. Стасенко О. А. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до позакласної роботи з учнями основної школи : автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 “Теорія та методика професійної освіти” / О. А. Стасенко; Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. – Кіровоград, 2010. – 20 с.
12. Сущенко Л. П. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах : автореф. дис. на

здобуття наукового ступеня доктора пед. наук: спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / Л. П. Сущенко. – К., 2003. – 45 с.

13. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К., 1997. – 376 с.

14. Тимошенко О. В. Теоретико-методичні засади оптимізації професійної підготовки вчителів фізичної культури у вищих навчальних закладах: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня доктора пед. наук: спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / О. В. Тимошенко; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2009. – 38 с.

Стаття надійшла до редакції 15.09.2017